

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
ասպիրանտների և հայցորդների
նստաշրջանի
նյութերի ժողովածու

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարկության է երաշխավորել Երևանի պետական
համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝

*իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբրուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Ս. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան*

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.yasu.am
publishing.yasu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@yasu.am

Տպագրական 24.25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Varser Karapetyan

CURRENT TENDENCIES OF ECONOMIC, SOCIAL
AND CULTURAL RIGHTS 6

Կարեն Ամիրյան

ՕՐԵՆՍԴԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ 16

Հարությունյան Հայկ

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՁԵՎԻ ԷՎՈԼՅՈՒՑԻԱՆ ՀՀ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈՒՈՒՄՆԵՐԻ ԼՈՒՅՄԻ ՆԵՐՔՈ . 28

Ռոզա Աբաջյան

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՁԵՎԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ
ՆՈՐ ԴԱՐԱՇՐՁԱՆՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՄԻՏՔԸ 42

Կարեն Հակոբյան

ԼՍՎԱԾ ԼԻՆԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՊԱՏՇԱՃ
ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԲԱՂԱԴՐԱՏԱՐԸ 54

Սոսն Բարսեղյան

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԻՐԱՑՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԲԱՐԵՓՈՒՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 71

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ
ԵԶՐՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 84

Լիլիթ Մելիքսեթյան

ՀԱՆՐԱՔՎԵԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ
ԱՄՐԱԳՐՈՒՄՆ ՈՒ ԿԱՅԱՅՈՒՄԸ 1991-1995 ԹԹ..... 96

Տարևիկ Նահապետյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԻ
ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ
ՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 112

Գևորգ Պողոսյան

ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՈՒՄ ՍՏԱՅՎՈՂ ԳՈՒՄԱՐԻ
ԲԱՇԽՄԱՆ ԱՐԳԵԼՔԻ ՈՐՈՇ ԱՍՊԵԿՏՆԵՐ 130

Մովսես Խաչատրյան

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՄԵՐԺՈՒՄԸ ՕՐԵՆՔՈՎ
ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՀԻՄՔԵՐՈՎ..... 147

Արամ Ղափամանյան

ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԼԻԶԻՆԳԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ 162

Շուշանիկ Ղուկասյան

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԹԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ
ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ԿՐՈՂ ԱՆՁԻՆՔ 177

Անի Մուրաֆյան

ԿԵՂԾ ԵՎ ՇԻՆԾՈՒ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԱՆՎԱՎԵՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՊԱՀԱՆՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ
ԿՈՂՄԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՄԱՆ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԸ..... 193

Ռուբինա Պետրոսյան

ԱՌԱՆՑ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՅԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՈՉ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ ԵՎ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 208

Տաթևիկ Գևորգյան

ՊԱՏԻԺ ՆՇԱՆԱԿԵԼՈՒ ՄԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒ-
ԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ 233

Նունե Հայրապետյան

ՊՐՈԲԱՑԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԵՎ
ԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ՀՀ-ՈՒՄ. ԴՐԱ
ՆԵՐԴՐՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ 247

Լիանա Եղիզարյան

ՊԱՏԻԺԸ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼՈՒ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ
ՀԱՄԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՏԵՂԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ 261

Սրբուհի Գայան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ
ՆՊԱՏԱԿԱՀԱՐՄԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ 275

Լիլիթ Պետրոսյան

ԳՈՐԾԻ ՓԱՏՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՆ Ի ՊԱՇՏՈՆԵ
ՊԱՐԶԵԼՈՒ ("EX OFFICIO") ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ..... 287

Անի Միքայելյան

ՄԻՍՅԱՆՑ ՀԵՏ ԿԱՊԿԱԾ ԳՈՐԾԵՐԻ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ
ՏԵՍԱԿ 299

Անի Դանիելյան

ՄԻՆԶԴԱՏԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՆԱԽՆԱԿԱՆ
ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՄԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ
ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԵՐԱՇԽԻՔ 321

Առնոլդ Վարդանյան

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ
ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻՆ ԱՆՄԵՂՍՈՒՆԱԿ ԱՆՁԱՆՑ
ՍԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱ-
ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 336

Էմմա Ավագյան

ԽՈՇՏԱՆԳՄԱՆ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ..... 352

Նազելի Թովմասյան

ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ 368

Ռոմելա Մանուկյան

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ԳՏՆՎՈՂ ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ՌԱԶՄԱԿԱՆ
ԲԱԶԱՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒ-
ԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ..... 380

**ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ ԵԶՐՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԱՐԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ**

Վարչարարությունը և վարչական վարույթն իրավունքի համեմատաբար երիտասարդ ինստիտուտներ են, որոնց, անգամ նախնական հարթությամբ, սպառիչ շրջանակների ուրվագծման համար բացակայել են անհրաժեշտ նախադրյալները, դա, թերևս, պայմանավորված էր խորհրդային իրավական համակարգում վարչարարությունը միջազգային չափանիշներով ընկալելու պատրաստակամության բացակայությամբ: Խորհրդային ժամանակաշրջանում, հասկանալի պատճառներով չէին գործում մի շարք այնպիսի ժողովրդավարական ինստիտուտներ և իրավաքաղաքական արժեքներ, ինչպիսիք են ազատ տնտեսական հարաբերությունները, բազմակարծությունը, իշխանությունների տարանջատումը և այլն: Խորհրդային սահմանադրականությանը բնութագրական էր պարտադիր կուսակցական գաղափարախոսության առկայություն և միակուսակցական կառավարման ձևի հաստատում²: Այսպիսի մոտեցումների համատեքստում վարչարարության բազմաթիվ ինստիտուտներ ու հիմնարկություններ անխուսափելիորեն չէին ներառվում իրավական համակարգի մեջ, ինչի արդյունքում չէր ձևավորվում դրանց համահունչ եզրույթների համակարգ:

Խորհրդային շրջանի վարչական իրավունքի զարգացման ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս հանգել այն եզրակացության, որ վարչական իրավունքը, թեև զարգանում էր ժամանակի իրավական «պահանջարկին» համահունչ, այնուամենայնիվ նկատվում էր որոշակի դրական առաջընթաց: Առաջադիմական էր այն, որ ԽՍՀՄ 1977 թ. հոկտեմբերի 7-ի Սահմանադրության 58-րդ հոդվածն իրավունք էր վերապահում ԽՍՀՄ քաղաքացիներին բողոքարկելու պաշտոնատար անձանց, պետական և հասարակական մարմինների գործո-

---

¹ ԱրՊՀ Իրավունքի ամբիոնի հայցորդ, գիտական ղեկավար՝ ի.գ.դ., պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան:

² Տե՛ս **В. Б. Романенко**, «Разделение властей в теории и практике конституционализма», Журнал: Теория и практика общественного развития 2010, էջ 173-177:

ղությունները, որոնք պետք է քննարկվեին օրենքով սահմանված կարգով և ժամկետներում: Նույն հոդվածով էր սահմանվում նաև քաղաքացիների՝ պետական և հասարակական մարմինների պաշտոնատար անձանց կողմից իրենց ծառայողական պարտականությունների կատարման կապակցությամբ պատճառված վնասի հատուցման և դատական պաշտպանության իրավունքը: Մակայն, ինչպես հայտնի է, համապատասխան օրենք, որը կկարգավորեր նշված իրավունքի ընթացակարգը, այդպես էլ չընդունվեց, ինչի արդյունքում հիշյալ սահմանադրական նորմերը երբևէ կիրառում չունեցան: Մեծ ուշացումով, միայն 1989 թ. նոյեմբերի 2-ին ընդունվեց «Պետական մարմինների ու պաշտոնատար անձանց քաղաքացիների իրավունքները խախտող ոչ իրավաչափ գործողությունները դատարան բողոքարկելու կարգի մասին» ԽՍՀՄ օրենքը¹, որը, հայտնի պատճառներով, լիարժեք կիրառում չստացավ:

Նշենք, որ խորհրդային շրջանում մեծ մասամբ, թույլ էր տրվում վարչական արդարադատության, «բողոքարկման վարույթի» և վարչական իրավախախտումների վարույթի անհարկի նույնականացում²: Հավելենք, որ անհրաժեշտ իրավաքաղաքական նախադրյալների բացակայության պայմաններում նախապատվությունը անխուսափելիորեն և՛ Հայաստանի Հանրապետությունում, և՛ Արցախում տրվել է միջազգային փորձին, իսկ, ինչպես հայտնի է, այդպիսի նախաձեռնությունը կարող էր հաջողություն արձանագրել միայն համարժեք իրավական մշակույթի առկայության դեպքում:

«Վարչարարություն», «վարչական վարույթ» և «վարչական ակտ» եզրույթներն իրենց օրենսդրական բնորոշումը ստացան և շրջանառության մեջ դրվեցին «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ³ և ԱՀ⁴ օրենքների ընդունմամբ (այսուհետ նաև Օրենք): Այն առաջին փորձն էր մեկ միասնական իրավական ակտում համակարգված ձևով ամրագրելու վարչարարության համակարգի կարևորագույն տարրերը՝ դրանով իսկ նպաստելով իրավական ոլորտի թափանցիկության, գործող սկզբունքների

¹ Տեքստը տե՛ս <http://dokipedia.ru/document/5164714>.

² Տե՛ս **Тихомиров Ю. А.**, Административное право и процесс: полный курс. Издание г-на, 2005, էջ 1103:

³ ՀՀՊՏ 2004.03.31/18(317):

⁴ ԼՂՀՊՏ 2015.05.25/09(276):

համարժեք ընկալման, տարբեր իրավական ակտերի միջև գոյություն ունեցող հակասությունների հաղթահարման և վերջապես ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց պետության հետ փոխհարաբերությունների կանոնակարգման տեսանկյունից:

Վերոնշյալ եզրույթները համեմատաբար նորույթ էին հայրենական իրավական համակարգում և, ըստ էության, այսօր էլ երբեմն համարվում են դեռևս բավարար խորությամբ չյուրացված ու, ցավոք, դեռևս առավել հաճախակի ու անհարկի տարաբնույթ մեկնաբանությունների տեղիք տվող նյութի, ինչը որոշակի բարդություններ է ստեղծում նաև իրավակիրառ աշխատանքում: Հիշյալ իրավական հասկացություններն անխուսափելիորեն առնչվում են հանրային իշխանությամբ օժտված մարմինների և ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց փոխհարաբերության ակնհայտ բարդ, միաժամանակ՝ խիստ արդիական հարցադրումների հետ:

Սկստենք, որ վարչարարություն հասկացությունը սերտորեն կապված է «կառավարում» հասկացության հետ և իրավաբանական գրականության մեջ այն ունի բավականին ընդգրկուն բովանդակություն: Ըստ առանձին հեղինակների՝ «կառավարում» եզրույթն օրենքներում և իրավական պրակտիկայում օգտագործվում է երկու իմաստով՝ որպես կազմակերպչական գործունեություն և, որպես իշխանական գործառույթ: Գործառույթային առումով կառավարումը վարչական մարմնի հիմնական գործունեությունն է՝ վարչարարությունը, որն ունի ինչպես արտաքին այնպես էլ ներքին ներգործություն¹:

Այսպիսով, «վարչարարություն» եզրույթը վարչական իրավունքի տեսության մեջ երբեմն օգտագործվում է ավելի լայն իմաստով. վերջինիս տակ նկատի է առնվում գործադիր իշխանություն իրականացնելիս վարչական մարմնի կամ գործադիր իշխանություն իրականացնելու դեպքում ցանկացած այլ պետական մարմնի նաև այնպիսի գործունեությունը, որն ուղղված է ներքին համակարգային խնդիրների լուծմանը ևս²:

---

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության ընդհանուր վարչական իրավունք, ուսումնական ձեռնարկ ընդհանուր դեկավարությամբ **Ռ. Ռուբելի, Վ. Պողոսյանի**, Երևան, 2011 թ., էջ 19-20, 159:

² Տե՛ս **Գ. Դանիելյան**, Վարչական վարույթ և դատավարություն, ուսումնական ձեռնարկ, 2011 թ., Տիգրան Մեծ, էջ 26:

«Վարչարարություն» հասկացության բնորոշումը տրված է Օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ կետով. «... վարչարարություն՝ վարչական մարմինների արտաքին ներգործություն ունեցող գործունեությունը, որը եզրափակվում է վարչական կամ նորմատիվ ակտերի ընդունմամբ, ինչպես նաև գործողություն կամ անգործություն, որն անձանց համար առաջացնում է փաստական հետևանքներ»: Այսպիսով, որպեսզի օրենքի մեկնաբանությամբ վարչական մարմնի գործունեությունը գնահատվի որպես վարչարարություն, անհրաժեշտ է, որպեսզի՝

ա) այն ունենա արտաքին ներգործություն,

բ) եզրափակվի վարչական կամ նորմատիվ ակտերի ընդունմամբ և

գ) ինչպես նաև անձանց համար փաստական հետևանքներ առաջացնող գործողությամբ կամ անգործությամբ: Այլ կերպ ասած, եթե գործադիր իշխանության որևէ մարմին իր գործունեության արդյունքում ընդունում է այնպիսի իրավական ակտ, որը բացառապես նախատեսված է սլյալ պետական համակարգի ծառայողների ներքին կանոնակարգային գործունեության համար, չի կարող Օրենքի իմաստով համարվել վարչարարություն, քանի որ այն չի կարող ունենալ արտաքին ներգործություն: Հետևաբար՝ օրենքում վարչարարություն հասկացությունը ամրագրվել է առավել նեղ իմաստով, քան այն օգտագործվում է իրավունքի տեսության մեջ:

Ըստ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» օրենքի 19-րդ հոդվածի՝ վարչական վարույթը վարչական մարմնի՝ վարչական ակտ ընդունելուն ուղղված գործունեությունն է: Նշված օրենսդրական բնորոշումից կարելի է եզրակացնել, որ վարչական մարմնի ցանկացած գործողություն, որն ուղղված է վարչական ակտի ընդունմանը հանդիսանում է վարչական վարույթի բաղկացուցիչ մասը: Վարչական վարույթն այն ճանապարհն է, որով կառավարչությունն ընդունում է իր գործունեության հիմնական արդյունքը՝ վարչական ակտը: Իրավաչափ պետք է լինի ոչ միայն այդ գործունեության հիմնական արդյունքը, այլև այն ստեղծելու գործընթացը¹:

Նշենք նաև, որ իրավաբանական գրականության մեջ, որոշ հե-

---

¹ Հարցեր և պատասխաններ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի վերաբերյալ. - Եր.: Տիգրան Մեծ, 2015 թ., էջ 56:

դինակներ վարչական գործընթացը ընկալում են նեղ առումով, միայն որպես դատագորային գործունեություն, այսինքն՝ գործունեություն, որն ուղղված է միմյանց նկատմամբ ծառայողական ենթակայության տակ չգտնվող, վարչական իրավահարաբերության մասնակիցների միջև ծագած վեճերի լուծմանը, ինչպես նաև վարչական հարկադրանքի միջոցների կիրառմանը, իսկ վարույթը դիտարկում են որպես առավել լայն հասկացություն՝ որպես գործադիր-կարգադրիչ մարմինների գործունեության կարգ և վարչաիրավական նորմերի կիրառման գործընթաց¹:

Ըստ ռուս իրավագետ Դ. Բախրախիի՝ «վարույթ» եզրույթը ոչ միայն նշանակում է յուրահատուկ գործերի լուծման հատուկ կարգ, այլև այն օգտագործվում է գործընթացի փուլեր (կատարողական վարույթ, բողոքարկման վարույթ և այլն) մատնանշելու համար²: Մեկ այլ ռուս իրավագետ Վ. Դ. Սորոկինը նշում է, որ վարույթը վարչական գործընթացի բաղկացուցիչ մասն է, որի տակ հասկացվում է վարչական-ընթացակարգային նորմերի վրա հիմնված գործնեություն՝ ուղղված պետական կառավարման ոլորտում կոնկրետ անհատական գործերի քննմանը³: Յուրաքանչյուր վարչական վարույթ իրենից ներկայացնում է իրավական նորմերի համակարգ, որը սահմանում է այս կամ այն միասեռ խումբ կառավարչական գործերի քննման և լուծման կարգը⁴:

Ըստ որոշ հեղինակների նյութական իրավունքի հետ համեմատած՝ վարչական վարույթին վերաբերող կարգավորումներն առավելապես օժանդակ գործառույթ ունեն, այսինքն, այդ կանոններին հետևելը պետք է նպաստի վարչական մարմինների կողմից նյութական նորմերի իրացման նպատակով հիմնավորված որոշումներ կա-

---

¹ Տե՛ս, օրինակ՝ **Салищева Н. Г.**, Административный процесс в СССР. - М., 1964. - էջ 8, **Сорокин В. Д.**, Административно-процессуальное право. - СПб. 2004. - էջ 21:

² Տե՛ս **Бахрах Д. Н., Россинский Б. В., Старилов Ю. Н.**, Административное право: Учебник для вузов. - 3-е издание, пересмотр, и доп. - М.: Норма, 2007. - էջ 603:

³ Տե՛ս **Сорокин В. Д.**, Административно-процессуальное право. - М., 1972. - էջ 149:

⁴ Տե՛ս Административный право. Краткий курс, 2-е изд. Под общей редакцией **П. П. Глущенко**. Питер, 2010. - էջ 172:

յացնելուն: Այնտեղ, որտեղ բացառության կարգով այդպիսի կապ գոյություն չունի, օրենսդիրն իրավունք ունի հարաբերական նշանակություն վերապահելու ընթացակարգային պահանջներին կամ դրանց խախտման հետևանքներին¹:

Բովանդակային կտրվածքով վարչական վարույթը վերաբերում է միայն վարչական մարմնի վարչական ակտ ընդունելուն ուղղված գործունեությանը, այն չի ներառում այն գործընթացները, որոնք նախորդում են վարչական վարույթի հարուցման փուլին, կամ վերաբերում են վարչական մարմինների արտաքին գործունեության մյուս ձևերին:

Ժամանակային տեսանկյունից Օրենքի 19-րդ հոդվածն ընդգրկում է միայն վարույթի հարուցումից մինչև վարչական ակտի ընդունումն ընկած ժամանակահատվածը: Դրա շրջանակից դուրս են մնում վարչական ակտի ընդունմանը հաջորդող գործընթացները՝ դրա կատարումը, բողոքարկումը կամ վնասի հատուցման պահանջները ներկայացնելը, որոնք, սակայն, իրենց հերթին կարող են լինել ինքնուրույն վարչական վարույթների առարկա: Միննույն ժամանակ անհրաժեշտ է նշել, որ Օրենքով ևս սահմանվում է, որ *առանձին տեսակի վարչական վարույթների առանձնահատկությունները* սահմանվում են օրենքներով և միջազգային պայմանագրերով: Այսպիսով կարելի է ասել, որ «վարչական վարույթ» եզրույթը, (նույնիսկ մեկ Օրենքի շրջանակում) օգտագործվում և կրում է տարբեր իմաստային ծանրաբեռնվածություն, կախված կիրառման կոնկրետ համատեքստից: (Օրինակ վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ գործերով վարույթը, լիցենզավորումը և այլն):

Այսպիսով, եթե վարչական վարույթի և վարչարարության հարաբերակցության հարցը դիտարկենք Օրենքի իմաստով², ապա կարող ենք եզրակացնել, որ այդ ինստիտուտները փոխհարաբերվում են միմյանց այնպես, ինչպես մասը և ամբողջը, որի դեպքում վարչա-

---

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության ընդհանուր վարչական իրավունք, ուսումնական ձեռնարկ ընդհանուր դեկավարությամբ **Ռ. Ռուբելի, Վ. Պողոսյանի**, Երևան, 2011 թ., էջ 293:

² Տվյալ դեպքում նկատի ունենք հիշյալ օրենքի 3-րդ և 19-րդ հոդվածներում՝ վարչարարության և վարչական վարույթի բնորոշման վերաբերյալ ամրագրված դրույթները:

րարությունն առավել լայն իմաստ ունի: Վարչական վարույթը վարչարարության սոսկ այն մասն է, որն ուղղված է վարչական ակտ ընդունելուն, մինչդեռ վարչարարությունը, ինչպես արդեն ասվեց, կարող է արտահայտվել նորմատիվ ակտերի ընդունմամբ, ինչպես նաև այնպիսի գործողությամբ կամ անգործությամբ, որոնք անմիջական առնչություն չունեն իրավական ակտ ընդունելու հետ, սակայն անձանց համար առաջացնում են փաստական հետևանքներ: Մյուս կողմից՝ վարչական իրավունքի տեսությունում և վարչական իրավունքի ճյուղային օրենսդրությունում վարչական վարույթն օգտագործվում է ավելի լայն իմաստով, քան՝ վարչարարությունը, ուստի առաջանում է ներքին հակասություն, որը անհարկի բարդություններ է ստեղծում նշված հասկացության ընկալման և կիրառման տեսանկյունից: Կարծում ենք, ճյուղային օրենսդրության կտրվածքով միասնականություն ապահովելու նկատառումով հարկ կլինի վերջինիս ձևավորման հիմքում դնել բացառապես Օրենքով ամրագրված սկզբունքներն ու հիմնադրույթները, այսինքն՝ վերը նշված առանձնահատկությունները չպետք է առնչվեն սկզբունքներին ու հիմնադրույթներին:

Վարչական իրավունքի տեսությունում էական նշանակություն ունեցող ինստիտուտներից մեկը հանդիսանում է կառավարման իրավական ակտի (վարչական ակտ) ինստիտուտը, քանզի դրա շրջանակներում իրականացվում են պետական կառավարման (կամ հանրային կառավարման) բոլոր կարևորագույն գործառույթները: Համապատասխան մարմինների և պաշտոնատար անձանց գործողությունները և որոշումները ձևակերպվում են, որպես կանոն, իրավական ակտերի տեսքով, որոնք կարող են կրել նորմատիվ կամ անհատական բնույթ¹: Վարչական իրավական ակտը այն հիմնական միջոցն է, որով կարգավորվում են վարչական ոլորտի հարաբերությունները: Դրանում զետեղված է այն նորմատիվ ազդակը, որը մի կողմից նպաստում է վարչաիրավական հարաբերությունների կարգավոր-

---

¹ Стé u **Бахрах Д. Н., Россинский Б. В., Старилов Ю. Н.**, Административное право: Учебник для вузов, 3-е изд., пересмотр, и доп. -М.: Норма, 2007. էջ 377, Административное право РФ, **Мелехин А. В.**, 2016, <http://be5.biz/pravo/a009/9.html#3>, Административное право, **Козлов Ю. М.** 1999. – <http://be5.biz/pravo/a020/10.html#2>.

մանը և կայունացմանը, մյուս կողմից՝ առաջընթացին և զարգացմանը:

Անհրաժեշտ է նշել, որ իրավաբանական գրականության մեջ մի դեպքում «վարչական ակտ» եզրույթի տակ ներկայացվում են գործադիր իշխանության, ինչպես նաև այլ պետական մարմինների և պաշտոնատար անձանց կողմից օրենքով սահմանված կարգով ընդունված ինչպես նորմատիվ, այնպես էլ անհատական իրավական ակտերը, մեկ այլ դեպքում՝ վարչական մարմնի կոնկրետ գործով ընդունած անհատական ակտ: Այս տեսանկյունից ուշագրավ է նաև այն, որ մարդու իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության և պետական մարմինների գործառնության բարելավման նպատակով Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի 2004 թ. դեկտեմբերի 15-ին ընդունված թիվ R(2004)20 հանձնարարականի համաձայն՝

«1. «Վարչական ակտ» են համարվում՝

ա) իրավական ակտերը՝ անհատական և նորմատիվ (ընդգծումը մերն է), ինչպես նաև վարչակազմի ֆիզիկական գործողությունները, որոնք արվել են վարչական իշխանությամբ իրենց վերապահված գործառնություններն իրականացնելիս և որոնք կարող են ազդել ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց իրավունքների վրա,

բ) որոշակի գործողություն կատարելուց հրաժարվելու կամ անգործության իրավիճակներ, երբ վարչական մարմինը պարտավոր է կիրառել ընթացակարգ համապատասխան պահանջի առկայության դեպքում»¹:

«Վարչական ակտ» եզրույթը ներկայացված է Օրենքի 53-րդ հոդվածով. «Վարչական ակտն արտաքին ներգործություն ունեցող այն որոշումը, կարգադրությունը, հրամանը կամ այլ անհատական իրավական ակտն է, որը վարչական մարմինն ընդունել է հանրային իրավունքի բնագավառում կոնկրետ գործի կարգավորման նպատակով և ուղղված է անձանց համար իրավունքներ և պարտականություններ սահմանելուն, փոփոխելուն, վերացնելուն կամ ճանաչելուն: Վարչական ակտը կարող է ուղղված լինել նաև որոշակի անհատական չափանիշներով առանձնացված անձանց որևէ խմբի ...»: Նշված սահմանումից հետևում է, որ օրենսդիրը վարչական ակտի տակ նկատի է ունեցել միայն համապատասխան հատկանիշներով օժտված անհատական իրավական ակտերը, կարգավորման ոլորտից

---

¹ Տեքստը տե՛ս https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805db3f4.

դուրս թողնելով վարչարարության բաղկացուցիչ տարր հանդիսացող նորմատիվ իրավական ակտերը:

Օրենսդրության վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հիշյալ եզրույթները ոչ միայն բավարար չափով չեն համապատասխանում Սահմանադրությամբ ամրագրված որոշակիության սկզբունքին, այլև խնդրահարույց են պատշաճ վարչարարություն իրականացնելու տեսանկյունից:

Ամփոփելով վերոհիշյալ եզրույթների համարժեք բնորոշման առնչությամբ մեր նկատառումները, նպատակահարմար ենք համարում առանձնացնել օրենսդրության հետևյալ թերությունները՝ ա) վարչարարության առանձնահատկությունները այլ օրենքներով սահմանելու իրավական հիմք չկա, ի տարբերություն վարչական վարույթի, բ) «վարչարարություն» եզրույթն օգտագործված է սահմանափակ իմաստով, ինչը անհարկի շփոթ է առաջացնում հարակից եզրույթների փոխհարաբերության կտրվածքով, գ) «վարչական վարույթ» և «վարչական ակտ» եզրույթները, առանց որևէ հիմնավոր փաստարկի, չեն ներառում նորմատիվ ակտերը, ինչի արդյունքում ներքին հակասություն է առաջացել այդ եզրույթների և «վարչարարություն» եզրույթների բովանդակության միջև:

Ըստ այդմ էլ, հաշվի առնելով վերը նշված գիտագործնական վերլուծությունը և եզրահանգումները, ներկայացնում ենք օրենսդրությունում առկա ներքին տրամաբանական կառուցվածք երաշխավորելուն և անհրաժեշտ միասնականությունն ապահովելուն ուղղված հետևյալ առաջարկությունները՝

1) վերանայել «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Արցախի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածում վարչական վարույթի առանձնահատկությունների վերաբերյալ նորմը և ընդլայնել վերջինիս շրջանակները՝ ներառելով նաև վարչարարությունը,

2) «վարչարարության» եզրույթը նպատակահարմար է վարչական իրավունքի գիտության շրջանակներում օգտագործել՝ առնվազն երկու՝ լայն և նեղ իմաստով, ընդ որում, *լայն իմաստով վարչարարության* տակ պետք է նկատի առնվի գործադիր իշխանություն իրականացնելիս վարչական մարմնի կամ գործադիր իշխանություն իրականացնելու դեպքում ցանկացած այլ պետական մարմնի նաև այնպիսի գործունեություն, որն ուղղված է ներքին համակարգային

խնդիրների լուծմանը ևս, նեղ իմաստով՝ վարչական մարմինների արտաքին ներգործություն ունեցող այն գործունեությունը, որը եզրափակվում է վարչական կամ նորմատիվ ակտերի ընդունմամբ, ինչպես նաև գործողություն կամ անգործություն, որն անձանց համար առաջացնում է փաստական հետևանքներ,

3) «վարչական վարույթ» եզրույթը հարկ է հարստացնել՝ նկատի ունենալով, որ այն հանգեցնում է ոչ միայն անհատական, այլև նորմատիվ ակտի ընդունմանը,

4) «վարչական ակտ» եզրույթը օրենսդրությամբ հարկ է ամրագրել, որպես իրավական ակտ՝ չբացառելով, որ այն կարող է լինել նաև նորմատիվ:

Ընդ որում, հընթացս հարկ է ամրագրել, որ վարչական ակտ կարող են համարվել միայն այն իրավական ակտերը, որոնք ենթակա են բողոքարկման, այսինքն՝ բողոքարկման ոչ ենթակա իրավական ակտերը չեն կարող դասական իմաստով վարչական ակտ համարվել:

Այսպիսով, վարչարարության համակարգում եզրութաբանության հիմնախնդիրները բնավ խմբագրական բնույթի չեն, ոչ հստակ, թերի եզրույթները քննարկվող ոլորտում հանգեցնում են ներքին լուրջ հակասությունների, վարչարարության անարդյունավետությանը, ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց իրավունքների խաթարմանը, անհիմն վարչական լրացուցիչ ծախսերի և ոչ իրավաչափ իրավական մշակույթի ձևավորմանը: Եզրութաբանության կտրվածքով մեր եզրահանգումները կարող են նպաստել՝ ինչպես վերը նշված խնդիրների համալիր լուծմանը, այնպես էլ վարչական իրավունքի ոլորտում առկա նույնաբնույթ այլ հիմնախնդիրների լուծմանը, քանի որ դրանք, ըստ էության, համանման են և ունեն նույն իրավաստեղծ ու իրավակիրառ հենքը:

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТЕРМИНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ АДМИНИСТРИРОВАНИЯ

Армине Даниелян

Соискатель кафедры права АрГУ

«Администрирование», «административное производство», «административный акт» в отечественной правовой системе сравнительно новые термины, которые получили свое законодательные определение в Законах «Об основах администрирования и административном производстве» Республики Армения, а также Арцаха.

В статье анализируется законодательное определение вышеуказанных терминов, их соотношение, существующие подходы в теории. В статье выявляются противоречия и некоторые проблемы восприятия терминов «администрирование», «административное производство», «административный акт», которые в значительной степени обусловлены разнообразием и существенными различиями административных процессов и процедурами их реализации, а также неоднозначным законодательным закреплением этих терминов.

В результате исследований мы сделали несколько научно-практических предложений, которые направлены на гарантирование логической структуры и необходимого единства законодательства и правоприменительной практики.

ACTUAL PROBLEMS OF TERMINOLOGY IN THE SYSTEM OF ADMINISTRATING

Armine Danielyan

Applicant of the ArSU Chair of Law

Administrating, administrative proceeding, administration act are new terms in the paternal law system. They received their legislative definition in the law of Republic of Armenia, also of Artsakh and are about «Basics of administrating and administrative proceedings».

The article analyzes the definition of the above terms, their ratio, the existing approaches in the theory. It also reveals contradictions and some problems of perception of the terms «administration», «administrative production», «administrative act», which is largely determines in the diversity and significant differences in administrative processes and

procedures for their implementation, as well as the ambiguous legislative fixation of these terms.

As a result of the research, the author makes several scientific and practical proposals aimed at guaranteeing the logical structure and the necessary unity of legislation and law enforcement practice.

Բանալի բառեր - վարչական իրավունք, վարչարարություն, վարչական վարույթ, վարչական ակտ, նորմատիվ ակտ, անհատական ակտ

Ключевые слова: административное право, администрирование, административное производство, административный акт, нормативный акт, индивидуальный акт

Key words: administrative law, administrating, administrative proceeding, administrative act, normative act, individual act